

پشت پرده ریاست ایران در اوپک

گروه گزارش

و بر اساس حروف الفبا باشد؛ در این خصوص برخی مدیران فعلی وزارت نفت تأکید می‌کنند که باید وزیر نفت مورد نظر ابتداء توسط وزیر نفت کشور دیگر به اعضاء پیشنهاد شود و با اجماع همه اعضاء به صورت رسمی انتخاب شود که به نظر می‌رسد یک حرکت تشریفاتی برای رسمیت بخشیدن به ریاست کنفرانس است ولی برخی دیگر از فعالان اوپک تصریح می‌کنند که این یک شیوه قدیمی بوده و در حال حاضر به طور خودکار براساس الفبا، وزراء رئیس به نوبت کنفرانس می‌شوند. بنابر این در سال ۲۰۰۸ میلادی شکیب خلیل - وزیر انرژی الجزایر، در سال ۲۰۰۹ میلادی خوزه ماریا بوتلهو دی واسکونسلس - وزیر نفت آنگولا و در سال ۲۰۱۰ میلادی ویلسون پاستور - وزیر نفت اکوادور رئیس دوره‌ای کنفرانس اوپک بودند؛ به این ترتیب به طور طبیعی برای سال ۲۰۱۱ میلادی و بر اساس حروف الفبا نوبت ریاست کنفرانس اوپک به ایران و سال ۲۰۱۲ نوبت عراق است.

دبیر کل؛ همچنین در مورد دبیر کلی در ابتدای تأسیس اوپک فواد روحانی از ایران برای دبیر کلی این سازمان به مدت چهار سال انتخاب شد ولی پس از آن دوره‌های دبیر کلی سه ساله بوده که برای یک دوره قابل تمدید است. در این رابطه نیز عبدالله سالم البدری از لیبی که از ابتدای سال ۲۰۰۷ به عنوان دبیر کل اوپک انتخاب شده، با یک دوره تمدید تا پایان سال ۲۰۱۲ میلادی دبیر کل خواهد بود. البته در سال‌های قبل یعنی بعد از دبیر کلی وزیر نفت گابن در سال ۱۹۸۳ نوبت ایران بود تا دبیر کل شود که با کارشکنی برخی کشورهای عربی عضو، ایران نتوانست مجدداً دبیر کل شود. هم‌اکنون نیز تنها بست دبیر کلی است که بر اساس اجماع تعیین می‌شود و با وجود پیشنهاد هیئت عامل اوپک در زمان ریاست ایران در سال ۲۰۰۷ برای تعیین آن بر اساس حروف الفبا و به صورت گردشی، ولی مورد قبول اعضاء قرار نگرفت و کشورمان پس از فواد روحانی موفق به کسب دبیر کلی نشده است. همچنین باید یادمان باشد معمولاً مناقشه بر سر

سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) به عنوان یک ساختار اقتصادی در سپتامبر سال ۱۹۶۰ میلادی در بغداد تشکیل شد. تأسیس اوپک زمانی اتفاق افتاد که شرکت‌های نفتی و خریداران اصلی نفت خاورمیانه بدون مشورت با کشورهای تولیدکننده، قیمت نفت را پایین آورده بودند و این قیمت روند نزولی در پیش گرفته بود. به همین دلیل وزرای نفت دو کشور بزرگ تولیدکننده نفت در جهان، یعنی عربستان و ونزوئلا با هم جلسه‌ای گذاشتند و ایده تشکیل یک سازمان متحد از تولیدکنندگان نفت را مطرح کردند. سپس در سال ۱۹۶۰ میلادی اجلاسی در بغداد تشکیل شد و پنج کشور ایران، عربستان، عراق، ونزوئلا و کویت، سازمان اوپک را پایه‌گذاری و یک ایرانی (آقای فواد روحانی) را برای دبیر کلی این سازمان به مدت چهار سال انتخاب کردند. اگر چه این کشورها با هدف مبارزه با انحصار شرکت‌های بزرگ نفت و ایجاد وحدت بین کشورهای صادرکننده نفت، این سازمان را ایجاد کردند و با وجود این که انتظار می‌رفت به دلیل سروکار داشتن با صنعت نفت، بیشتر در پی مسائل و کارکردهای فنی و اقتصادی باشد ولی صاحب‌نظران معتقدند اوپک بیشتر مواقع با کارکردهای سیاسی درگیر شده است. این در حالی است که اوپک حدود ۸۰ درصد از ذخایر نفتی جهان، ۵۰ درصد صادرات جهان و ۴۵ درصد از تولید جهان را در اختیار دارد و پنج درصد جمعیت جهان که دولت‌های آن‌ها عضو این سازمان هستند، زیر مجموعه اوپک محسوب می‌شوند.

اوپک از نگاه چارچوب‌های ساختاری

ساختار سازمانی اوپک شامل کنفرانس، هیئت عامل (BOG)، کمیسیون اقتصادی (ECB) و دبیرخانه است. در بخش مدیریتی این سازمان هم به‌طور همزمان دبیر کل، دبیر کنفرانس و دبیر هیئت عامل اوپک با وظایف گوناگون نقش ایفاء می‌کنند. به‌طور معمول تصمیم‌گیری‌ها در اوپک بر مبنای اجماع است؛ یعنی باید همه اعضاء نسبت به یک موضوع به توافق برسند تا نسبت به آن تصمیم گرفته شود. رئیس هیئت عامل اوپک؛ در این رابطه ریاست هیئت عامل اوپک از ابتداء صرفاً بر اساس حروف الفبا و به‌صورت گردشی بوده است که تا کنون در دو دوره به ایران رسیده است. رئیس کنفرانس اوپک؛ ولی ریاست کنفرانس اوپک داستان طول و درازی دیگری دارد. در دهه‌های ابتدایی تأسیس این سازمان عملاً رئیس ثابتی برای کنفرانس‌ها وجود نداشته و به تعداد جلسات، رئیس انتخاب می‌شده یا بسته به محل برگزاری جلسات اوپک، وزیر کشور برگزارکننده رئیس کنفرانس می‌شد؛ اگر چه در این باره نیز با وجود برگزاری نشست ۱۳۵ اوپک در سال ۱۳۸۳ در اصفهان، ریاست کنفرانس به وزیر نفت وقت ایران یعنی بیژن زنگنه نرسید و این خاطره تلخ از رفتن حق ایران را در اذهان ایرانیان ماندگار کرد. البته در سال‌های بعدی که عملاً ریاست دائمی وجود نداشت، تصمیم بر آن شده بود تا در دوره‌های یکساله رئیس اوپک بر اساس اجماع انتخاب شود. در واقع روال کار این‌گونه بود که هر ساله بر انتخاب نایب رئیس اجماع می‌شد که به صورت خودکار سال بعد نایب رئیس، ریاست سازمان را برعهده می‌گرفت.

ولی پس از آن در نشست ۱۴۵ اوپک (سپتامبر ۲۰۰۷) برای این که ریاست کنفرانس نیز مانند ریاست هیئت عامل به همه اعضاء برسد، قرار شد به صورت گردشی

همه چیز درباره بودجه، نفت و یارانه

دکتر محمد حسن قدیری ایبانه

بر اساس قانون بودجه سال ۸۹، جزئیات زیر در خصوص درآمد، بودجه عمرانی و یارانه و قیمت پیش‌بینی شده برای سال جاری مشخص شده که مرور آن قابل ملاحظه است:

متن: در بودجه ۱۳۸۹ در حالی که پیش‌بینی درآمد حاصل از صادرات نفت جمعاً به ازای هر ایرانی ماهانه مبلغ ۴۸۵۳۵ تومان است، بودجه عمرانی (تملك دارایی‌های سرمایه‌ای) به ازای هر ایرانی ماهانه مبلغ ۳۳۱۶۵ تومان تعیین شده است.

ملاحظات: به ازای هر ایرانی فقط ماهانه ۱۵۳۷۰ تومان و سالانه ۱۸۴۴۰ تومان از درآمد نفت به امور غیرعمرانی اختصاص یافته است.

بیش از ۶۸ درصد درآمد نفت به بودجه عمرانی اختصاص یافته است. متن: ذخایر ارزی ایران ۱۰۰ میلیارد دلار است.

ملاحظات: معادل ۱۳۴۰ دلار به ازای هر نفر ایرانی.

متن: موجودی صندوق توسعه ملی به مرز هفت میلیارد دلار رسید.

ملاحظات: معادل ۹۳ دلار به ازای هر نفر ایرانی.

متن: قیمت صادرات نفت خام حدود ۷۰ دلار در هر لیتر است.

ملاحظات: معادل لیتری ۴۶۲ تومان.

متن: در بودجه سال ۱۳۸۹ هر بشکه نفت ۶۵ دلار پیش‌بینی شده است.

ملاحظات: معادل لیتری ۴۲۲ تومان.

نتایج حاصل از جدول فوق: آیا می‌دانید؟

(۱) با احتساب هر بشکه نفت خام ۷۰ دلار، قیمت هر لیتر بنزین ۴۶۲ تومان است.

(۲) قیمت هر بشکه بنزین معمولی هنگام تحویل به مشتری ۱۳۵ دلار است که دولت آن را به مصرف‌کنندگان لیتری ۱۰۰ تومان یعنی بشکه ۱۵ دلار به صورت سهمیه‌ای تحویل می‌دهد که یارانه هر لیتر آن ۷۹۴ تومان و هر بشکه ۱۲۰ دلار است.

(۳) یارانه هر لیتر بنزین نیمه یارانه‌ای (آزاد) ۴۹۴ تومان و هر بشکه ۷۵ دلار است.

(۴) قیمت هر بشکه بنزین سوپر هنگام تحویل به مشتری ۱۳۸ دلار است که دولت آن را به مصرف‌کنندگان لیتری ۱۵۰ تومان یعنی بشکه‌ای ۲۳ دلار به صورت سهمیه‌ای تحویل می‌دهد که یارانه هر لیتر آن ۷۶۲ تومان و هر بشکه ۱۱۵ دلار است.

(۵) یارانه هر لیتر بنزین سوپر یارانه‌ای ۷۶۲ تومان و هر بشکه ۱۱۵ دلار است.

(۶) یارانه بنزین سوپر نیمه یارانه‌ای (آزاد) هر لیتر ۳۶۲ تومان و هر بشکه ۵۵ دلار است.

(۷) قیمت هر بشکه نفت سفید ۱۲۹ دلار ۱۲۶ دلار است که دولت آن را دو و نیم دلار می‌فروشد و ۱۲۶ دلار در بشکه یارانه می‌دهد.

(۸) قیمت هر بشکه نفت گاز (گازوئیل) ۱۲۶ دلار است که دولت آن را دو و نیم دلار می‌فروشد و ۱۲۴ و نیم دلار در بشکه یارانه می‌دهد.

پست دبیر کلی برای کشورهای عضو اهمیت بیشتری داشته و تا کنون نیز با این تحلیل از گردش شدن آن براساس حروف الفبا جلوگیری کرده‌اند که مبادا بنا به ضرورت دوره‌ای بودن، دبیر کلی در اختیار وزیران ضعیف‌تر افتاده و اوپک تضعیف شود! به منظور کسب سمت دبیر کلی در طول سال‌های گذشته ایران چندین بار کاندیدای خود که حسین کاظم‌پور اردبیلی، نماینده ۲۵ ساله سابق ایران در اوپک بود را پیشنهاد کرد ولی به دلیل چند دستگی در اوپک، کارشکنی دولت‌های عربی و ضعف تصمیم‌گیری وزارت نفت کشور موفق به کسب این عنوان نشده‌ایم. ایران معمولاً در برابر مخالفت عرب‌ها از خود مقاومت لازم به خرج نداده است.

بهره‌برداری سیاسی از ریاست ایران در اوپک

از ناکامی‌های گذشته در به‌دست آوردن امکان دبیر کلی اوپک که بگذریم، ایران که در سال ۱۹۷۵ برای آخرین بار ریاست کنفرانس اوپک را توسط جمشید آموزگار در اختیار داشته، قرار است در سال ۲۰۱۱ میلادی بار دیگر مسعود میرکاظمی را در سمت رئیس کنفرانس اوپک داشته باشد. البته درباره دلیل به دست نیاموردن عنوان ریاست اوپک در این فاصله نیز اما و اگرهایی وجود دارد؛ به عبارت دیگر آیا هیچ‌گاه وزیران ما تمایلی به رئیس کنفرانس شدن داشته‌اند و اعلام آمادگی کرده‌اند و روی آنها اجماع نشده یا هیچ‌گاه به دلیل مسائلی مانند مشغله‌های شخصی، وقت‌گیر بودن این سمت و نیاز داشتن به تسلط بر زبان انگلیسی و نیاز به روابط عمومی قوی هیچ‌گاه متمایل به این سمت سازمانی نبوده‌اند؟! بر اساس اساسنامه این سازمان مسئولیت‌هایی همچون اداره جلسه وزراء، هماهنگی وزیران کشورهای عضو برای دستیابی به تصمیم‌های موردی و حضور در نشست‌های مطبوعاتی بعد از اجلاس وزراء از جمله وظایف رئیس کنفرانس است که اذعان همگان را بر اداری بودن این سمت در پی دارد.

اگرچه کارشناسان مشرف بر اساسنامه اوپک تأکید می‌کنند که به دلیل سیاسی بودن سمت وزارت، به طور خودکار ریاست اجلاس وزراء نیز وزنه سیاسی به همراه دارد ولی مشاهده می‌شود که پس از اعلام خبر واگذاری ریاست اوپک به ایران پس از ۳۶ سال، بسیار مورد توجه سیاست‌مداران کشور قرار گرفت و به دست آوردن ریاست کنفرانس اوپک را یک پیروزی بزرگ در شرایط نهم‌چندان به سامان سیاسی کشور تلقی کردند. این اظهارنظرها در حالی انجام می‌شد که همواره اوپک تأکید کرده که اعضای در سمت‌های سازمانی خود حق بهره‌برداری شخصی از موقعیت‌شان را ندارند و تنها نماینده سایر اعضا در آن سمت هستند؛ این در حالی بود که برای نمونه سیدعلی ادینی‌راد، عضو کمیسیون انرژی با بیان این که با ریاست کنفرانس اوپک ایران برای تعیین قیمت نفت گام‌های اساسی بر خواهد داشت، تأکید کرده بود که انتظار می‌رود کار اساسی و جدی برای تعیین قیمت نفت در اوپک با توجه به توانمندی‌های وزیر نفت و قابلیت‌های دولت ایران با همکاری وزرای دیگر در سازمان اوپک انجام شود!

زمینه‌سازی برای کسب دبیر کلی اوپک در سال آینده

اگر از منظری دیگر به این مقوله نگار کنیم، ملاحظه خواهیم کرد که یکی از مزایای قابل توجه و طبیعی ریاست کنفرانس برای کشوری که وزیرش این سمت را دارد، امکان حضور بیشتر در دیگر کنفرانس‌های بین‌المللی و لابی و مذاکره بیشتر با سایر اعضای اوپک بنا به ضرورت انجام وظایف ریاست کنفرانس این سازمان است. به این ترتیب شاید نتوانیم از این عنوان در بازار جهانی نفت‌خام و قیمت‌های آن تأثیر گذار باشیم یا رنگ تحریم‌ها را علیه ایران به میزان قابل توجهی کم‌رنگ کنیم زیرا اصولاً دستیابی به چنین اهدافی با وظایف ذاتی این مسئولیت هماهنگی ندارد، ولی شاید بتوانیم با آماده کردن زمینه‌ها و ذهن سایر اعضا، آنها را برای اجماع روی کاندیدای احتمالی ایران برای دبیر کلی در دوره بعد آماده کنیم.

همچنین در حال حاضر با ادعاهای ونزوئلا و عراق مبنی بر افزایش ذخایر نفت قابل استحصال کشورشان عملاً رتبه ایران را از دومین به چهارمین دارنده ذخایر نفت خام تنزل داده‌اند. این در حالی است که کویت نیز به‌تازگی در این خصوص ادعاهایی را عنوان کرده است ولی از طرف ایران در طول یک سال گذشته به جز اعلام ذخایر جدید که با وجود آن بازمه پس از ونزوئلا قرار خواهیم گرفت، تلاشی دیده نشده و امید می‌رود وزیر نفت در طول این مدت از فرصت مذاکرات بیشتر با وزرای دیگر اوپک در جهت پس‌گیری حق ایران استفاده کند.